

НАПРЯМИ БЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ У АГРАРНУ СФЕРУ ЕКОНОМІКИ

*Скрипник О.О., викладач,
Херсонський державний аграрний університет*

Визначено сутність поняття бюджетного фінансування. Досліджені основні його форми та напрями у аграрну сферу економіки нашої країни та деяких розвинутих країн світу. Визначені переваги та недоліки вступу України до СОТ.

The essence of the concept of budget financing. The basic directions of its forms and of agriculture in our country and some developed countries. Advantages and disadvantages of Ukraine's accession to the WTO.

Постановка проблеми. Забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва потребує формування на відповідному рівні фінансових ресурсів. Навіть в умовах ринкової економіки значну роль відіграє державна підтримка галузі. Слід зазначити, що підходи до формування та розміри державної підтримки в значній частині країн світу визначаються виходячи з правил Світової організації торгівлі (СОТ), що формувалися протягом останніх чотирьох десятиліть.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам державної підтримки сільського господарства країни присвячені публікації вітчизняних науковців: О.С.Бородіної, А.П.Гайдуцького, В.П.Галушка, М.Я.Дем'яненка, Ю.П.Козака, М.Ф.Кропивка, І.В.Михасюка, П.Т.Саблука, С.М. Чистов, та ін. Водночас для забезпечення стабільних темпів розвитку вітчизняного аграрного сектора необхідно посилити наукові дослідження у частині обґрунтування подальшого фінансування галузі з бюджету.

Постановка завдання. Метою дослідження є проведення порівняльного аналізу ефективності прямої та непрямой державної фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні та надання практичних рекомендацій щодо подолання проблем дієвої системи фінансового забезпечення сільськогосподарського виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Статистичні спостереження показують, що щорічні зростання обсягів бюджетних асигнувань та податкових пільг сільському господарству не призводять до покращення економічних показників роботи сільськогосподарських товаровиробників. За дослідженнями С.М. Чистова, у 2000-2009 рр. обсяги державної фінансової підтримки галузі зросли у 3,8 рази [3]. Такі обсяги зростання державної фінансової підтримки галузі за цей період супроводжувались збільшенням обсягів виробництва валової продукції сільського господарства лише в 1,2 рази [2], що є свідченням низької ефективності державної фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва.

Надання грошових коштів із бюджетів різних рівнів відбувається на умовах безповоротності і безоплатності з метою забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства, державного управління, оборони тощо і називається бюджетним фінансуванням. Суть бюджетного фінансування полягає у тому, що з його допомогою налагоджуються грошові відносини, які виникають між державою, з одного боку, та суб'єктами господарювання усіх форм власності, з іншого, щодо спрямування грошових коштів бюджетів. Своєчасність і повнота фінансування значною мірою залежать від рівня наповнюваності грошовими коштами бюджету. Бюджетне фінансування здійснюється у таких формах, як кошторисне фінансування, державне фінансування інвестицій, надання дотацій, субвенцій, субсидій.

Найпоширенішою формою бюджетного фінансування є кошторисне фінансування. Виділення грошових коштів з бюджетів різних рівнів установам і організаціям соціально-культурної сфери, оборони, аграрним підприємствам, органам державного управління тощо відбувається на основі планового документа - кошторису доходів і видатків. Кошторис - це основний плановий документ, що підтверджує повноваження щодо отримання доходів та здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання ними своїх функцій та досягнення цілей, визначених на рік, відповідно до бюджетних призначень.

Державне фінансування інвестицій – це надання грошових коштів бюджетів для інвестиційної та інноваційної діяльності. Таке фінансування здійснюється відповідно до бюджетної класифікації видатків на основні об'єкти економічного і соціального розвитку держави.

Державні дотації – це форма бюджетного фінансування, що застосовується для виділення грошових коштів з державного та місцевих бюджетів планово-збитковим підприємствам і організаціям для збалансування їх фінансових планів. Субвенція – це виділення коштів місцевим органам влади з боку держави. На відміну від дотацій, субвенція спрямовується на фінансування певних заходів, програм, проектів і за наявності частки власних джерел фінансування. Тобто субсидії - це невідплатні поточні виплати підприємствам, організаціям, які не передбачають компенсації у формі спеціально обумовлених виплат або товарів і послуг в обмін на проведені платежі, а також видатки, пов'язані з відшкодуванням збитків державних підприємств. Розглянемо рівень бюджетного фінансування аграрної сфери нашої країни та деяких розвинутих країн світу. Дані про фактичні обсяги щорічної державної підтримки сільського господарства в окремих країнах світу наведені на рис.1 [1].

Як показують дані рис. 1, фактичні обсяги щорічної державної підтримки сільського господарства в розвинутих країнах світу суттєво відрізняються: від 210 млн. дол. США у Новій Зеландії до 92 млрд. дол. США у країнах ЄС. Досвід розвитку сільського господарства європейських країн і забезпечення конкурентоспроможності їх аграрних підприємств на світовому ринку вказує на провідну роль держави та державної підтримки в цьому процесі [5, с. 9-14].

Рис 1. Щорічний рівень державної підтримки сільського господарства в деяких розвинених країнах світу, млн. дол.

Для нашої країни, яка є членом світової організації торгівлі (СОТ), державна підтримка поділяється на певні категорії: “зелений кошик”, “синій кошик”, “жовтий кошик”. Перший включає в себе заходи державної підтримки, які не впливають або впливають несуттєво на торгівлю й виробництво. Наприклад, маркетинг, перепідготовка та підвищення кваліфікації працівників, культурно-освітня діяльність у сільській місцевості, прикладні розробки у сфері розвитку сільськогосподарського виробництва, наукові розробки у сфері стандартизації та сертифікації сільськогосподарської продукції, оздоровлення та відпочинок, підготовка, Проте важливе місце займає селекція в тваринництві, рослинництві, рибному господарстві, державне пільгове кредитування індивідуальних сільських забудовників.

Заходи “синього кошика” включають відповідні витрати на фіксовані сільськогосподарські площі або фіксоване поголів'я і не підлягають скороченню. А також включають в себе внутрішню державну підтримку, яка впливає на торгівлю та виробництво. Ці заходи проявляються у фінансовій підтримці виробництва продукції рослинництва та тваринництва, фермерських господарств, підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів, закладення і нагляд за молодими садами, виноградниками та ягідниками, часткову компенсацію вартості мінеральних добрив та сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва.

Іншими словами, ”зелений” та “синій кошики”- це дозволені субсидії. Обмеження фінансування “жовтого кошика” можна компенсувати за рахунок “зеленого кошика” [26, с. 80-86]. Програми, що належать до “жовтого кошика”, є об’єктивно необхідними прямими дотаціями і субсидіями для підтримки аграрного сектора. Для галузі зерновиробництва Херсонської області ми пропонуємо наступні статті державної підтримки, виходячи з умов та тенденцій її розвитку (табл. 1).

**Обсяги, структура та динаміка державної підтримки
сільського господарства Херсонської області***

(млн. грн.)

Статті підтримки у межах «зеленого кошика»	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2009 р. у % до 2006 р.	2009 р. у % до 2008 р.
Розвиток сільських територій	24,3	23,1	24,4	-	-	-
Дослідження та розвиток у сфері АПК	77,9	143,1	154,5	99,6	128	64,5
Освіта та навчання	619,8	913,5	1041,7	-	-	-
Державні запаси	50	25,9	10	-	-	-
Заходи по боротьбі з хворобами та шкідниками	9,9	20	30	44,5	збільшено у 4,5 рази	148,3
Контроль якості та безпеки продуктів	471	585	704	27,2	зменшено у 17,3 рази	3,9
Консультаційні послуги	8,6	8,1	10	10	116,3	100,0
Здешевлення вартості страхових премій	-	54	10	50	-	збільшено у 5 разів
Меліорація земель	10,4	15	5	5	зменшено у 2,1 рази	100,0
Програми селекції: - рослинництва - тваринництва	112,8 42,8	124 103,3	110 104,7	125 90	111 210	113,6 86,0
Допомога у випадку стихійного лиха	67,3	20	25	-	-	-
Охорона навколишнього середовища	61,1	81,8	109,6	-	-	-
Інші програми	536,4	516,1	1343,6	2023	збільшено у 5,0 разів	150,6
Всього	2094	2303,8	3389,3	2484	119	73,3

* Розраховано за даними Херсонського обласного управління статистики, 2010 р.

Як свідчать дані табл. 1, згідно з програмою «зеленого кошика» здійснено фінансову підтримку заходів по боротьбі з хворобами та шкідниками у 2009 р. обсягом 44,5 млн. грн., що більше на 14,5 млн. грн. у 2008 р. або на 48,3 %. За програмою селекції збільшено підтримку у галузі тваринництва на 15 млн. грн. у порівнянні з 2008 р. Щодо рослинництва, то протягом трьох років спостерігається негативна тенденція щодо зменшення фінансування. Якщо у 2008 р. було надано на підтримку галузі рослинництва на суму 104,7 млн. грн., то у 2009 р. всього на 90 млн. грн.

Ці негативні тенденції будуть впливати на розвиток сільського господарства. Також негативним чинником є відсутність фінансування у 2009 р. таких напрямків, як: розвиток сільських територій, освіта та навчання, контроль якості та безпеки продуктів, допомога у випадку стихійного лиха, охорона навколишнього середовища. Поряд з цим, слід відмітити, що на рівні

фінансування подолання цих негативних явищ є надання фінансової допомоги на дослідження та розвиток у сфері АПК обсягом 99,6 млн. грн. у 2009 р. Це менше на 54,9 млн. грн. або на 64,0 % порівняно з 2008 р. На жаль, розвиток сільського господарства отримує недостатню державну підтримку за рахунок коштів державного бюджету.

Висновки. Основними завданнями бюджетної політики України на 2011 р. є: закріплення досягнутих темпів економічного зростання; створення сприятливих умов для детінізації економіки; розвитку підприємницької діяльності; поліпшення інвестиційного клімату. Пріоритетними напрямками є: наближення мінімальної зарплати до прожиткового мінімуму; підвищення заробітної плати працівникам бюджетних установ; раціоналізація системи соціальних пільг; визначення механізмів погашення знецінених грошових заощаджень. Збільшення доходів держбюджету має відбуватися за рахунок поліпшення податкового законодавства.

Література:

1. Агропромисловий комплекс у системі зовнішньоекономічної діяльності в Україні [За ред. П.Т. Саблука]. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 242 с.
2. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції: [Монографія] / М. Бетлій, О Бородіна, С. Бородін [та ін.]; [за ред. О.М. Бородіної]. - Ужгород: ІВА, 2006. - 496 с.
3. Державне регулювання економіки: [навчальний посібник] / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко [та ін.; вид. 2-ге, допрац. і доповн.]. – К.: КНЕУ, 2004. – 440 с.

УДК 334.012.64:631.115.13

ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

***Скрипник С.В., к.е.н., доцент, Шепель І.В., к.е.н., доцент,
Херсонський державний аграрний університет***

Проаналізовано стан та проблеми розвитку фермерських господарств у сільській місцевості. Обґрунтовано необхідність створення комплексної програми сприяння розвитку сільського підприємництва. Запропоновано систему заходів щодо сприяння розвитку фермерських господарств.

The state and problems of farmers in rural areas. The necessity of a comprehensive program to promote rural entrepreneurship. The system of measures to promote private farms.

Постановка проблеми. Нині світові тенденції розвитку економіки характеризуються бурхливими процесами глобалізації, поглибленням взаємодії національних економік різних країн. Це відкриває нові можливості для розвитку малого і середнього підприємництва, особливо фермерських господарств, що має сприяти вирішенню проблем зайнятості сільського населен-